

PALOASEMARAKENNUKSEN MUISTOLAATTA

Teksti:Lauri Lempinen, kuva. Ari Lehtimäki

Osana Porin VPK:n 140-vuotisjuhlallisuuksia ideoivat VPK:n Esikunnan johtaja, kunniajäsen Matti Kraapo ja Porin palolaitoksen veteraanien puuhamies, apulaispalopäällikkö evp. Tuomo Soraluoma muistolaatan paljastettavaksi entiseen Itäpuisto 13 paloasema-rakennukseen, jossa Porin vakinainen palokunta oli toiminut 1926 – 1961.

Hätäkeskuslaitoksen toimiala-asiantuntija Lauri Lempinen piti laatan paljastuspuheen. Lempinen oli toiminut eri tehtävissä palolaitoksessa, oli VPK:n jäsen ja oli asunut paloasemalla elämänsä vajaan seitsemän ensimmäistä vuotta. Seuraavassa kaupungin palokuntahistoriaa laajalti käsittelevä paljastuspuhe:

Herra kunniapäällikkö (Matti Kraapo)
Herra kunniapuheenjohtaja (Antero Luonila)
Arvoisat palokuntaveteraanit
Hyvät naiset ja herrat

Kaupungistumisen suurimpia vitsauksia menneiden vuosisatojen aikana ovat olleet sotien ja kulkutautien ohella tulipalot. Kaupunkipaloksi riistäytyneitä tulipaloja Porin kaupungin historiassa mainitaan olleen 9 kertaa. Pienimmässä palossa 1687 tuhoutui vain kymmenkunta rakennusta, kun taas muissa paloissa vuodesta 1571 vuoteen 1801 tuhoutuneiden rakennusten määrä laskettiin kymmenistä vajaan kolmeen sataan.

Vaikka Porin kunnallisen palotoimen kiertävine palovartioineen voidaan katsoa alkaneen jo v 1558, ei sen aikaisella yleisellä palokunnalla juurikaan ollut mahdollisuuksia taltuttaa vähäkään suurempaan valtaan päässyttä punakukkoa.

Kohtalokkain ja seurauksiltaan merkityksellisin kaupunkipalo Porissa oli v 1852. Sen palon 150 -vuotismuistoa vaalittiin monin eri tapahtumin viime vuonna. Porin vpk:n panos tapahtumien järjestelyissä oli huomattavan suuri. Palontorjunta ja sammutustyö v 1852 olivat edelleen yleisen palokunnan varassa. Vajaassa vuorokaudessa suurin osa kaupunkia tuhoutui. Hieman vajaan 6500 asukkaasta yli 4500, kolme neljänestä, menetti asuntonsa ja muun omaisuutensa.

Palon välittömän vaikutus oli enimmillään yli 40 vuotta jatkunut kuoppakaupunkiasutus, jonka voidaan enteellisesti todeta olleen esimerkki kaupungin nuivasta suhtautumisesta asukkaidensa elinolojen parantamiseen tsaarin paimenkirjeestä huolimatta. Samaan nuukuuteen ja ratkaisujen siirtämiseen, ehkäpä suoranaiseen vastuuttomuuteen päättäjien taholta, törmätään kuutisenkymmentä vuotta myöhemmin, kun Porin VPK vastuunsa tuntien aloitti keskustelut vakinaisen palokunnan perustamiseksi Poriin.

Vuoden 1852 palo vaikutti monin tavoin kaupungin myöhempään kehitykseen. Paitsi että oli kipeä tarve asunnoista, oli ihmisten myös hankittava jokapäiväinen leipänsä. Kaupunkiin syntyi melko nopeasti uutta teollisuutta ja kokonaan uusia elinkeinohaarojakin. Tervehdimme erityisellä ilolla vielä tänäkin päivänä toimivaa karhukaupungin omaa panimoa.

Paloturvallisuuden suhteen palo vaikutti kaavoitukseen ja rakentamiseen. Uusi asutus tehtiin huomattavasti entistä väljemmäksi. Lähimpänä osoituksena väljyydestä ovat kaupunkia halkovat puistot, bulevardit, jotka kaupungin kaunistamisen lisäksi tarkoitettiin toimimaan palokatkoina tulen leviämisen estämiseksi. Voitaneen todeta kansallisen kaupunkipuiston esisuunnittelijoiden olleen todella kauaskatseisia.

Osaltaan palo johti myös Porin wapaaehtoisen palokunnan perustamiseen raatihuoneen porvariskamarissa 4.6.1863. Tajuttiin, ettei yleisen palokunnan toiminta enää riitä kaupunkilaisten turvallisuuden takaamiseen. Suurimman esityön palokunnan perustamiseksi teki paloapuyhtiön asiamies, maistraatin notaari Axel Andersson. Oman aikansa arvokeskustelua käytiin tulevina vuosina siitä, miten johtosuhteet järjestetään sammutustilanteissa, joissa on paikalla pormestarin käskyvaltaan kuuluvia yleisen palokunnan sammuttajia sekä W.P.K:ssa vaaleilla valittu päällikkö. Samantapainen oli tilanne 1920-luvun lopulla, kun vakinainen palokunta alkoi vähitellen voimistua.

Henkilöstön ja kaluston lisäksi palokunta tarvitsee tietenkin toimitilat. Yleisen palokunnan ruiskut ja muu kalusto säilytettiin raatihuoneella. Jo v 1864 W.P.K saattoi omalla kustannuksellaan rakentaa itselleen kalustuhuoneeksi lautasuojuksen kaupungin osoittamalle tontille. Mainittua lautasuojusta laajennettiin ja kohenneltiin vuosien myötä.

Tarve ja halu kunnollisten varsinaisten toimitilojen saamiseksi ratkesi eräitten vaihtoehtojen jälkeen siten, että osittain kaupungin avustuksella ja osittain lainavaroin Porin Wapaaehtoinen Palokunta osti merimies K.G. Nordlundin omistaman tontin ja rakennukset tältä paikalta.

Nykyisin ravintolakäytössä oleva palokunnantalo valmistui v 1894. Siinä oli runsaasti tiloja palokunnan eri toimintoja varten varsinaisen palokaluston jäädessä siinä vaiheessa vielä vanhaan kalustuhuoneeseen palokunnantalon läheisyyteen.

Melko velkaisen W.P.K:n edelleen kehittämisen ja myös kalustuhuoneen rakentamisen omalle tontille mahdollisti kauppias Gustaf Svensbergin testamentti, jossa palokunnalle osoitettiin 50.000 silloista markkaa.

Nyt voitiin käynnistää tänään huomion osoituksen kohteena olevan rakennuksen suunnittelu. Arkkitehti August Krookin suunnitteleman ja rakennusmestari Viktor Maljan urakoiman rakennuksen perustyöt aloitettiin kesäkuussa 1899, ja jo saman vuoden marraskuussa voitiin juhlia kalustuhuonetta. Siihen kuului kaksi hallia, joista toisessa säilytettiin höyryruiskua letkuineen ja rekineen, toisessa suuremmassa olivat muut ruiskut ja pelastusvälineet. Lisäksi rakennuksessa oli vahtimestarin asunto ja puinen letkutorni, joka oli galvanoidulla pellillä päällystetty. Rakennus toteutettiin siis alun perin yksikerroksisena.

Näillä 1890-luvun rakennuksilla tultiin toimeen uuden vuosisadan pari-kolme ensimmäistä vuosikymmentä ilman tarvetta lisärakentamiseen. Lisärakentaminen tuli uudelleen ajankohtaiseksi pohdittaessa 1.6.1926 perustetun vakinaisen palokunnan sijoittamista. Kunnallispoliittisen polemiikin ja vaihtoehtojen vertailun jälkeen päädyttiin siihen, että v 1936 kalustuhuone päätettiin rakentaa paloasemaksi, johon myös vakinaiselle palokunnalle tulee toimitilat. Lopulliset piirustukset laati rakennusmestari Sulo Valli, joka rakensi paloaseman yhteisurakkana urakoitsija Väinö Vesan kanssa. Rakennus valmistui v 1937.

Rakennus tehtiin osittain kolmikerroksiseksi siten, että ullakkokerrokseen tuli varastotilojen lisäksi kaksi asuntoa. Toinen kerros varattiin kokonaan asunnoiksi, joita sitten vähitellen vakinaisen palokunnan vahvistuessa otettiin palokunnan käyttöön. Tuolle ajalle oli

ominaista, että vakinaisia palomiehiä perheineen pyrittiin asuttamaan paloasemalle ja samalla saamaan reserviä silloinkin niukkaan lähtövahvuuteen.

Paloaseman ensimmäiseen kerrokseen tulivat palokunnan päivystyshuone, kalustohalli sekä VPK:n että vakinaisen palokunnan autoille ja ambulansseille. Lisäksi valmistuivat tarvittavat sosiaali- ja huoltotilat. Samassa yhteydessä kaikkiin VPK:n rakennuksiin tulivat vesijohto ja keskuslämmitys.

Jos oli vakinaisen palokunnan perustaminen ollut työlästä, hidasta oli myös sen miesvahvuuden nostaminen kunnallispoliittisin päätöksin. Vuoden 1934 voimaan tulleen palolain perusteella maaherra ei vahvistanut valtuuston hyväksymää palojärjestystä, koska katsoi, ettei vakinaisen palokunnan miesvahvuus ollut soveliaassa suhteessa Porin asukasluvuun ja paloturvallisuuteen. VPK vaikutti osaltaan siihen, että Porin kaupunki valitti Korkeimpaan hallinto-oikeuteen maaherran tekemästä päätöksestä, jonka mukaan vakinaisen palokunnan vahvuuden tulee olla päällikkö ja 15 miestä. Korkein hallinto-oikeus ei muuttanut maaherran päätöstä.

Vähitellen muutostarve joko ymmärrettiin ja hyväksyttiin tai siihen alistuttiin. Muitten kaupunkien tapaan nähtiin, että kaupunkien koon ja asukasluvun kasvaessa niiden palontorjunnan täytyy perustua vakinaiseen henkilöstöön, jota valtakuntamme todellinen rikkaus, vapaaehtoinen palokuntaliike täydentää kasvattaen nuorisotyöllään myös uusia tulentorjuria molempien palokuntamuotojen tarpeisiin.

Maaherran ja KHO:n ratkaisuihin huolimatta vakinaisen palokunnan kehittäminen oli paikallistekijöistä johtuen hidasta, mutta myös näköpiirissä olevan sodan varalta valmistautuminen toi vaikutuksensa kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan.

Kaupungin talvi- ja jatkosodanaikainen sammutustoimi hajautettiin 5 paloasemalle ja kolmelle apuasemalle. Se järjestettiin armeijan muodostelmien mukaisesti sammutuskomppanioiksi, -joukkueiksi ja -ryhmiä. Se toimi läheisessä yhteistyössä siviililuonteisen väestönsuojelun ja sotilasviranomaisten johtaman ilmapuolustuksen aluekeskuksen kanssa ja oli ainakin osaksi alistettu armeijan organisaatioon, mistä merkinä mm palopäällikkö Lauri Lindroosille sekä palontorjuntakomppanioiden päälliköille Yrjö Kallionpäälle ja Vieno Ylikylälle myönnetyt sotilasarvot. Viimemainitut olivat sotilasvirkailijan asemassa luutnantin arvoa vastaavilla merkeillä.

Sotien aikana palokunnan päivystyshuone toimi paloaseman väestönsuojeluna toimineessa hiilikellarissa. Myös palomiesten vaimot osallistuivat päivystystoimintaan. Väestönsuojelun johtokeskus ja ilmapuolustuksen aluekeskus toimivat ammattikoulun suojatiloissa.

Eräs merkittävä sodanaikainen työ oli varavesisäiliöiden valmistaminen itäpuisto 13:n pihassa. 4,5 kuution säiliötä valmistettiin kaikkiaan 55 kpl. Lisäksi Porin Oluttehtaalta lainattiin 20 kpl 2-4 kuution vetoisia oluttynnyreitä. Väärinkäyttöäkö? saattaa pohtia rauhantilaan tottunut tämän päivän sammutusmies. Sodan aikana vakinaisen palokunnan vahvuus kantakaupungissa oli 15 miestä, joista tosin osa oli rintamalla. Reposaaressa oli 2 ja Mäntyluodossa 3 miestä. Rauhan tultua 1944 joulukuussa julistettiin haettavaksi 9 palomiehen tointa.

1940-luvun loppuun ja vielä 1950-luvun alkuunkin heijastuivat raskaat sotavuosien kokemukset. Kaupungin kasvaessa vakinaisen palokunnan merkitys kasvoi, lisävakansseja perustettiin ja ajoneuvokalusto lisääntyi lukumäärältään sekä kasvoi kooltaan.

Jälleen alkoi kunnallispoliittinen palohaloo uuden paloasemarakennuksen tarpeellisuudesta, koosta ja sijaintipaikasta. Noin kymmenen vuoden talkoon jälkeen Porin

palolaitokselle ja Porin poliisilaitokselle päätettiin rakentaa yhteinen rakennus Satakunnankadulle, jossa lisärakentaminen uusien toimialojen myötä ja vanhojen tilojen saneeraukset ovat nytkin nähtävissä. Kun mainittujen rakentamisten listaan lisätään Porin VPK:n 1957 valmistunut kalusto- ja kerhohuonerakennus, Meri-Porin paloasema Kaanaassa ja Ahlaisten paloasema, voidaan todeta rakentamisen olleen oleellinen osa Porin palo-, palo- ja pelastus- sekä pelastustointia kehitettäessä.

Rakentaminen on vaatinut paitsi rahaa myös valtaisan määrän eri tasoilla ja tahoilla tehtyjä päätöksiä, joihin käytettyä aikaa ehkä joskus olisi voitu käyttää tehokkaamminkin turvallisuuden edistämiseksi. Sama toteamus on varmaan ihan yhtä yleispätevä tämänkin päivän asioiden valmistelussa.

Kun Porin VPK siirsi kalustonsa v 1957 valmistuneeseen piharakennukseen, jäi kadunpuoleinen paloasema kokonaan vakinaisen palokunnan käyttöön. Kuten todettu, se ei kuitenkaan tilanahtauteen pitkäksi aikaa auttanut. Uudelle paloasemalle Satakunnankadulle Porin palolaitos muutti 31.8.1961.

Viime vuosikymmenet nykyinen ravintolarakennus ja nyt muistolaattansa saava paloasemarakennus ovat olleet vuokrattuina. Kuin menneitten polvien työn kunnioittamiseksi MTV3 valitsi v 1996 Itäpuisto 13:n pihapiiriin Suomen parhaaksi kolmesta ansiosta: Entisessä kalustohallissa toimiva valokuvaamo Harri Virta valittiin suomen parhaaksi muotokuvaajaksi, Punainen Kukko Suomen parhaaksi viiheravintolaksi ja Porin VPK:n joukkue uusi edellisenä vuonna saavuttamansa palokuntien SM-kilpailun, arvostetun Jehumaljakilpailun voiton.

Nyt paljastettavan laatan ovat ideoineet Porin VPK:n Esikunnan johtaja Matti Kraapo ja apulaispalopäällikkö evp. Tuomo Soraluoma. Hankkeen takana ovat VPK:n Esikunta ja Porin palolaitoksen Veteraanit. Laatan on suunnitellut Mikko Ketonen, sen mallin on valmistanut Valimomalli Kaski Oy ja itse laatan on valmistanut Metallivalimo Säilä Oy. Laatan toteutuksesta vastasi Componenta Oy Pori. VPK:n valimoalalla työskentelevä jäsen Ari Lehtimäki on vastannut eri osapuolten yhteistyöstä. Pyydän airuita poistamaan muistolaattaa peittävän kankaan.

Satakunnankadulle tultu

Laatasta voimme lukea seuraavan tekstin:

Porin Vapaaehtoinen Palokunta rakennutti tämän talon paloasemaksi vuonna 1899. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti August Krook. Rakennus oli alkujaan yksikerroksinen. Vuonna 1937 rakennus muutettiin nykyiseen asuunsa. Porin vakinainen palokunta toimi tässä rakennuksessa vuosina 1926 - 1961.

Porin Vapaaehtoinen
Palokunta ry

Porin Vakinaisen Palokunnan
Veteraanit ry

Kiitän kaikkia laatan toteutukseen osallistuneita henkilöitä ja tahoja, onnittelen 140-vuotista toimintaansa juhlivaa Porin Vapaaehtoista Palokuntaa sekä esitän kunnianosoituksen palokuntaveteraaneille.

Samalla esitän menestyksen toivotuksen myös maakunnan pelastusperheen nuorimmalle, Satakunnan pelastuslaitokselle.